

Waarnemingen in het Bentwoud

Waarnemingen in het Bentwoud

Inhoudsopgave

Voorwoord	04
Schorpioenvlieg	06
Paardenbijter	08
Visdiefje	10
Hazelaar	12
Ransuil	14
Torenavalk	16
Blauwe reiger	18
Blauwborst	20
Barnsteenslak	22
Lieveheersbeestje	24
Fitis en Tijftjaf	26
Landkaartje	28
Dagpauwoog	30
Bruine kikker	32
Langpootmug	34
Amerikaanse roodwangschildpad	36
Icarusblauwtje	38
De citroenvlinder	40
Groot koolwitje	42
Gehakelde aurelia	44
Groene stinkwants	46
Geweizwam	48
Winterkoninkje	50
Inktvis	52

Pioniers in het Bentwoud

Voorwoord

In de biologie spreekt men wel van 'pioniersoorten'. Dat zijn planten of dieren die zich als eerste laten zien op een leeg of braak liggend terrein. Goede voorbeelden zijn de klaproos en het wilgenroosje. Een ander voorbeeld is de distel. Wandelend in het prille Bentwoud kan je er niet omheen. Menigeen heeft de schrammen aan zijn benen. Maar wees gerust. De pioniers treden terug als de natuur zich verder ontwikkelt.

Iets vergelijkbaars zien we in het dierenrijk. Met nieuwe plantensoorten komen nieuwe insecten. Met nieuwe insecten komen nieuwe dieren. Met het groeien van het Bentwoud zien we bijvoorbeeld een grotere verscheidenheid aan vogels. De eerste daarvan kunnen we ook pioniers noemen. In deze brochure zien we deze pioniers zij aan zij met de oorspronkelijke bewoners, de ransuil naast de reiger. Klaas Kuit heeft een bijzonder oog voor deze zich ontwikkelende wereld en weet hem met zijn camera te treffen. Deze brochure getuigt daarvan.

Ook Klaas kunnen we zonder overdrijving één van de pioniers in het Bentwoud noemen. Al meer dan vijf jaar doet hij verslag van zijn waarnemingen op de website van de Vereniging Vrienden van het Bentwoud. Fraaie afbeeldingen met een onderhoudende tekst die zijn loopbaan in het onderwijs niet verloochent.

Een selectie van zijn waarnemingen ligt voor u, mogelijk gemaakt door de provincie Zuid Holland ter gelegenheid van het Bentwoud Festival 2016.

Ik wens u veel leesplezier toe!

Siep Eilander

Voorzitter

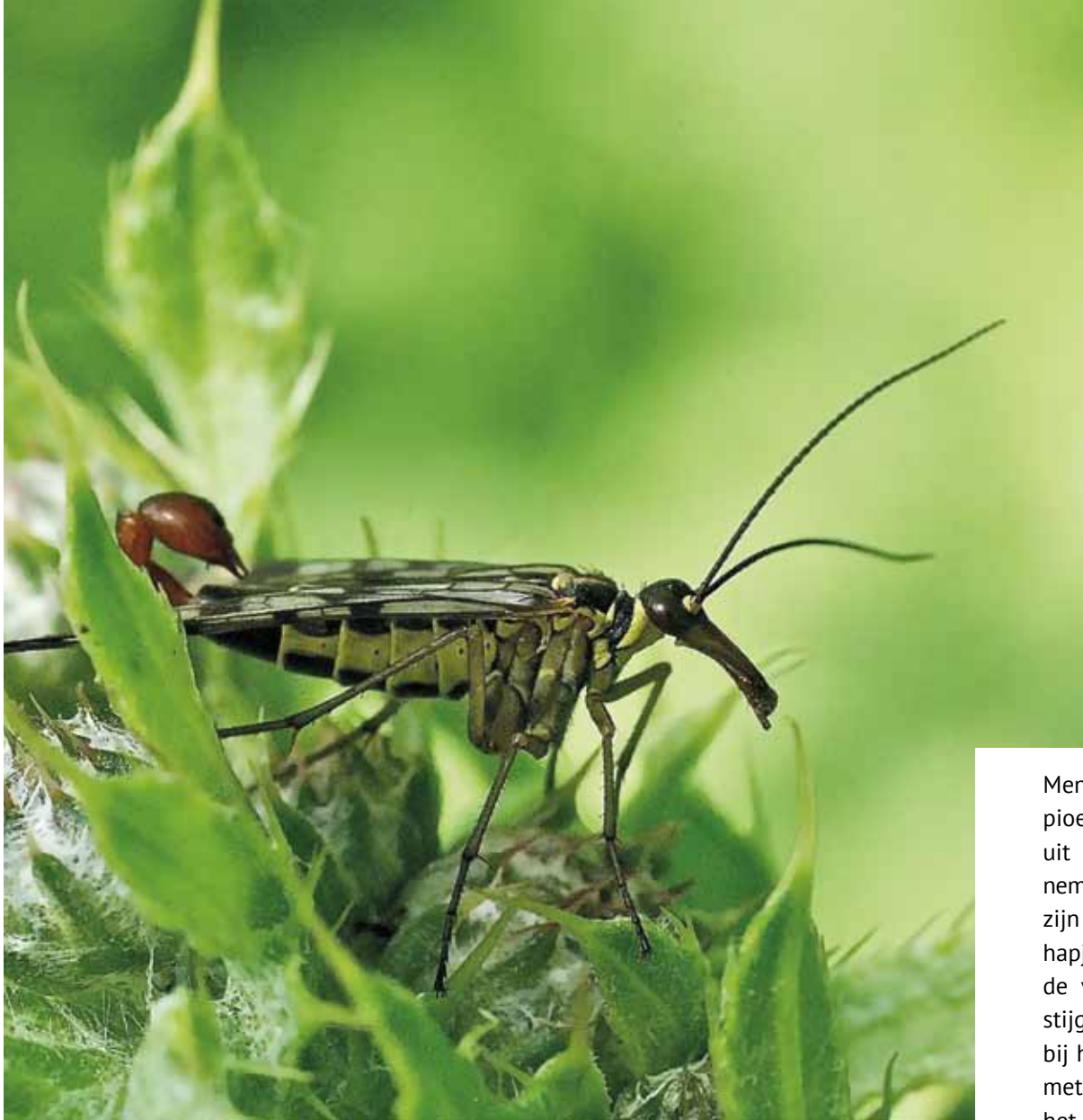
Vereniging Vrienden van het Bentwoud

vrienden van het
Bentwoud

Klaas Kuit

Romantisch tafelen met de schorpioenvlieg

Dinsdag 24 mei 2011

Hij ziet er indrukwekkend uit, dit mannetje van de schorpioenvlieg. Met zijn rare snavel en dat grote stekelachtige aanhangsel aan zijn achterlijf lijkt het een gevaarlijke jongen. In werkelijkheid is het een vreedzaam dier, dat leeft van dode insecten, vogelpoep en de uitwerpselen van slakken.

Men heeft waargenomen dat schorpioenvliegen gevangen insecten roofden uit spinnenwebben. Een riskante onderneming, die meestal goed afloopt en zeker zijn voordeel kan hebben. Een smakelijk hapje eten doet de mannetjesvlieg bij de vrouwtjes namelijk zeer in aanzien stijgen. Voorafgaand aan de paring, waarbij het mannetje het vrouwtje vasthoudt met een tangenstelsel in zijn "stekel", biedt het mannetje zijn aanstaande een lekker hapje aan. Vrouwtjes schijnen mannetjes die met een flinke maaltijd op de proppen komen een stuk aantrekkelijker te vinden dan mannetjes die met een kleine snack aan komen zetten. Tegen het eind van de

paring stelt het mannetje het loskoppelen nog even uit door het vrouwtje op een toetje te trakteren: een bruin kleddertje speeksel, dat door het vrouwtje als iets heel lekkers wordt beschouwd en haar even doet vergeten waar ze nu weer mee bezig is, terwijl het mannetje de klus kan afronden. Uiteindelijk leidt deze romance natuurlijk tot nageslacht. De larven lijken op vlinderrupsen en leven vlak onder de oppervlakte van een wat losse en begroeiende bodem. Na een aantal vervellingen kruipen ze wat dieper weg om te verpoppen. Meestal overwintert de pop om eind april – begin mei uit te komen.

Een geduldige paardenbijter

Maandag 5 september 2011

Ooit vervoerden mensen die het beroep van glazenmaker uitoefenden hun pakket ruiten in een draagconstructie op hun rug. De grote libellen die in rust hun vleugels uitgespreid houden hebben hier wel iets van weg, vandaar de verzamelnaam glazenmakers.

Naast deze echte libellen bestaan er de juffers, die hun vleugels in rust in meerdere of mindere mate naar achteren opvouwen. De libel van vandaag draagt de fraaie naam van paardenbijter. Wanneer hij op jacht is naar vliegende insecten die zich op en nabij paarden of andere dieren bevinden wekt hij de indruk het vee aan te vallen. De glazenmaker prikt haar eitjes in stengels of bladeren van waterplanten. De larve die uit een eitje komt leeft van kleine waterdieren. "Ademhalen" gebeurt via de endeldarm, die bij gevaar snel wordt leeggeperst. Door deze straal aandrijving schiet het diertje naar veiliger oorden. Het larvestadium duurt

afhankelijk van de soort 1 tot 5 jaar. Na een aantal vervellingen is het tijd om "uit te sluipen". De larve klimt langs een plantenstengel het water uit. Zich stevig vasthoudend begint hij aan de laatste vervelling. Eenmaal uit de larvehuid gekropen pompt het keurig opgevouwen diertje zich als een luchtbed op met lichaamssap om zijn definitieve vorm te krijgen. Daarna nog een tijdje uitharden en het leven als volwassen libel kan beginnen. Mannetjes kunnen territoriumgedrag vertonen. Een favoriet plekje bij het water wordt door hun bewaakt. De paring is een weinig subtiel gebeuren. Vrouwtjes die het territorium binnenvliegen worden

direct achter de kop gegrepen met een tangetje dat het mannetje aan zijn achterlijf draagt. Wie een libel ziet vliegen en wil fotograferen kan meestal lang wachten. Veel libellen hebben echter een favoriet plekje om uit te rusten en de omgeving in de gaten te houden. Hiernaar keren ze telkens terug, wat de kans op een foto weer wat groter maakt. De paardenbijter op mijn foto maakte het me wel heel gemakkelijk. Ik kon zo dichtbij komen als ik maar wilde. Even dacht ik zelfs dat hij op zijn takje overleden was. Tot ik hem kietelde met een grasspriet en hij verstoord wegvloog.

Een juffer: mogelijk de houtpantserjuffer

Een visdiefje

Zaterdag 15 oktober 2011

Het is zeldzaam mooi weer en tijd om de nieuwe met blauwe palen aangegeven wandelroute te gaan verkennen. Het terrein is nog vrij kaal, maar maakt daardoor wel een mooie weidse indruk.

De waterkwaliteit is hier een stuk beter dan in het meer oostelijk gelegen gedeelte van het Bentwoud. Het water is redelijk helder. Er groeien waterplanten in en af en toe zwemt er een school kleine visjes voorbij. Een enkele kikker heeft vandaag de moed om nog even te gaan zitten zonnen. Boven een meertje tegen de oostelijke rand van de golfbaan is een nerveuze gast actief. Een jong visdiefje probeert zijn kostje bij elkaar

te duiken. Of hij iets te pakken krijgt is niet te zien. De visjes hier zijn hooguit twee centimeter lang, maar de vogel blijft zich fanatiek in het water storten. De meerkoeten die in dezelfde plas zwemmen krijgen het danig op hun zenuwen. Het lijkt of zij het zijn die vanuit de lucht worden aangevallen. Ze zoeken dekking langs de rietkraag. Uiteindelijk zijn ze het helemaal zat. Een flinke aanloop over het

water en wegwezen! Van de sterns komt het visdiefje het meest voor. Ik twijfelde of het er een was vanwege de vele grijs-bruine tinten van de vogel en de vrijwel zwarte snavel. Deze kleuren horen echter bij de nog jonge dieren. Bij volwassen visdiefjes is de snavel fel rood met een zwart puntje en het zwarte kapje op de kop tekent zich scherp af tegen de witte veren van kop en hals. Net als de fuut is

het visdiefje ooit het slachtoffer geweest van een modegril. De mooie kraagveren van de fuut werden verwerkt in hoedjes en stola's voor welgestelde dames. De veren van het visdiefje werden in het begin van de 20e eeuw op hoedjes gedragen. Protesten hiertegen leidden tot wettelijke bescherming, wat het aantal visdiefjes en andere sterns weer deed toenemen.

Poldervoodoo met de hazelaar

Maandag 16 januari 2012

De hazelaar komt al in onze omgeving al voor sinds de laatste ijstijd. Van de inheemse houtige gewassen is het de vroegst bloeiende heester. De Volkskrant van 2 januari jl. meldde: "Het voorjaar van 2012 is al begonnen. Het speenkruid en de hazelaar staan al in bloei." Het nieuwtje was afkomstig van "de Natuurkalender".

Vrouwelijke bloeiwijze van de hazelaar

Een hazelnoot van vorig jaar

Dit is een waarnemingsprogramma dat het verband onderzoekt tussen klimaatverandering en jaarlijks terugkerende verschijnselen in de natuur. Ook in ons eigen Bentwoud bleek de hazelaar er weer vroeg bij. Ik werd nieuwsgierig of er al sprake was van een duidelijk aanwijsbare verschuiving in bloeitijd. Op de site "AllergieRadar", die hooikoortspatiënten informeert trof ik de nodige informatie aan. De eerste waarneming "dit voorjaar" van een bloeiende hazelaar vond plaats voor de jaarwisseling, nl. in de laatste dagen van november 2011. Ook meldt deze site dat de gemiddelde eerste bloei in de jaren 40/50 van de 20e eeuw rond 15 februari lag.

Een vroegertje is het echter ook in een verder verleden geweest. In het "Wandelboekje voor Natuurvrienden" door E. Heimans en Jac. P. Thijssse uit 1900 (!) lees ik: "Hazelaar. Heeft kleine, ronde stamperkatjes, waaruit, al in Januari soms, de roode stempels te voorschijn komen. De meeldraadkatjes bengelen in den wind, geel van 't stuifmeel, dat met heele wolken wordt weggevoerd." De noten van de hazelaar zijn geliefd bij veel dieren, zoals Vlaamse gaaien, muizen of eekhoorns. Beesten die een wintervoorraad aanleggen verliezen noten of vergeten soms waar ze verstopt zijn, wat de noten een kans biedt te ontkiemen op een plek ver genoeg van de moederplant. Ook veel mensen houden van hazelnoten en blijkbaar spreekt

de gehele plant tot de verbeelding. In mythologische verhalen, legenden en volksgebruiken komt de hazelaar veelvuldig voor. Wat bijvoorbeeld te denken van de volgende wijsheid? "Veel hazelnoten in het najaar, veel buitenechtelijke kinderen in het voorjaar." Voor de wraakzuchtigen onder ons tot slot een nuttige handleiding: Snijd op Goede Vrijdag voor zonsopgang in drie sneden een tak van de Hazelaar. Doe dit in naam van de Heilige Drievuldigheid, zwigend en met het gelaat naar het oosten gericht. Sla vervolgens met de tak op een oud kledingstuk onder het uitspreken van de naam van het beoogde slachtoffer. Waar ter wereld dit zich ook bevinden mag, de afranseling zal gevoeld worden.

Oog in oog met een ransuil

Maandag 20 februari 2012

Even denk je: 'Het kan niet waar zijn.' Toch zit hij er. Op ooghoogte nog wel en met zijn gezicht naar de zon, die vandaag volop aanwezig is. Normaal gesproken verwacht je de ransuil overdag in een boomkroon, ter camouflage dicht bij de stam.

De boomkronen bieden echter nog weinig beschutting en mogelijk heeft hij daarom het lagere hout uitgekozen. Zijn oorpluimen staan in de alarmstand en zijn oranje ogen houden mij en mijn metgezellen strak in de gaten. Ik sta dicht genoeg bij hem om hem geheel in beeld te krijgen voor een foto. Een beeldvullend plaatje van de kop zou ook wel spannend zijn, maar om het dier niet nog meer te verstoren zie ik daar van af. Voor de website maak ik wel een uitvergroting. Dat gaat weliswaar ten koste van de details, maar levert wel een schilderachtig effect op. De naam ransuil dankt de vogel mogelijk aan het Middelnederlandse woord 'ranse', dat staat voor een sluierrachtige hoofdbedekking die in de middeleeuwen

door vrouwen gedragen werd. De ransuil leeft graag in een combinatie van bos en open landschap. Zijn prooi, die voornamelijk uit muizen bestaat, wordt heel doorgeslikt. Haren en botjes worden later als braakballen uitgespuugd. Door deze 'uilenballen' te ontrafelen en de gevonden skeletdelen te determineren is het mogelijk een beeld te krijgen van de soorten muizen en andere prooidieren in het jachtgebied van de uil. De ransuil heeft het moeilijk. Het aantal broedparen schijnt af te nemen. Hij is daarom op de 'rode lijst' geplaatst. Als ik thuis mijn foto's bekijk valt op dat de linkervleugel niet strak tegen het lichaam gevouwen is. Het zal toch wel goed met hem gaan...?

Een bezorgde torenvalk

Maandag 19 maart 2012

“Nu ik je toch zie: Dat Bentwoud van jullie, schiet dat nog een beetje op?” lijkt deze torenvalk te vragen.

Ik heb net mijn auto neergezet op het parkeerplaatsje bij de HSL en mijn foto-spullen in orde gemaakt. Een torenvalk-vrouwje zet zich relatief dichtbij neer op een recht omhoog stekende tak. Voetje voor voetje schuifel ik in haar richting, probeerend geen plotselinge bewegingen te maken. Ze heeft me wel degelijk in de gaten, maar vliegt niet weg. Ik moet een omtrekkende beweging maken om niet tegen het zonlicht in te fotograferen. Uiteindelijk gaat ze natuurlijk op de wieken, maar intussen heb ik een bruikbare foto kunnen maken. Torenvalken kunnen vaak “biddend” worden waargenomen. Met de kop in de wind, klapperend met de

vleugels en de staartveren gespreid staan ze op een punt in de lucht het terrein onder zich af te speuren. De muizen waarop ze het hebben voorzien laten een urinespoor achter dat ultraviolet licht uitstraalt. De torenvalk kan dit waarnemen en zodoende de plekken vinden waar een muis te verwachten valt. Eenmaal door de valk gezien, wordt de muis door de zich naar beneden stortende vogel gegrepen. De torenvalk broedt en overwintert vaak op de zelfde plek. Hij bouwt geen eigen nest, maar hergebruikt graag oude kraaiennesten. Ook nestkasten of bruikbare richels op gebouwen worden als nestgelegenheid gebruikt.

Biddende torenvalk

Blauwe reiger op zoek naar een maaltijd

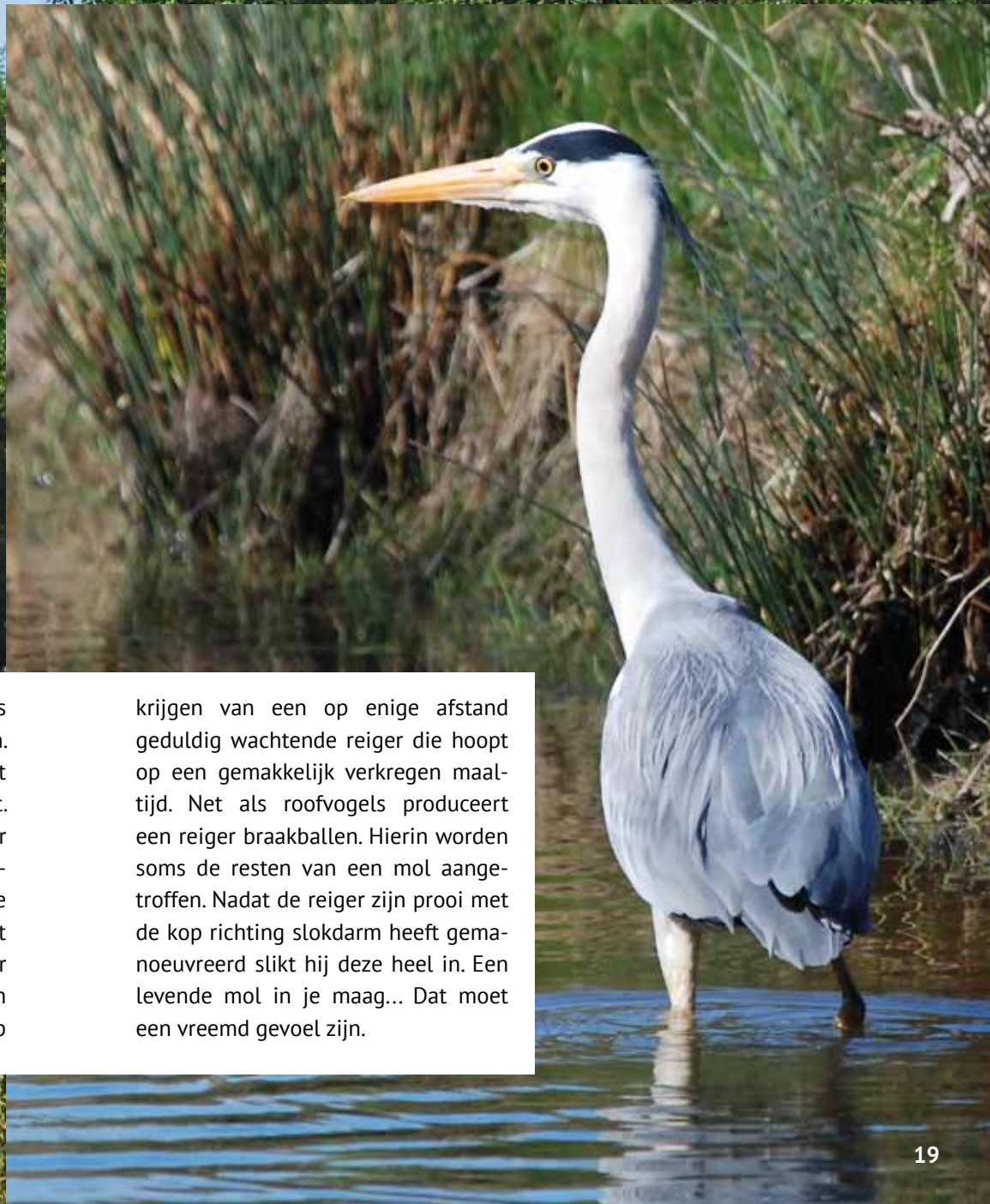
Dinsdag 20 maart 2012

Hij is zo gewoon, maar o zo mooi. Een en al alertheid. Wie die eigenschap niet bezit overleeft niet lang in de natuur. Een medeschepsel dat belangstellend naar je kijkt heeft maar al te vaak de intentie je op te eten.

Op tijd wegwezen betekent langer leven. Voor de kikkers is het oppassen geblazen. Hun alertheid is normaal gesproken niet minder dan die van de reiger, maar wie verliefd is heeft maar al te vaak zijn hoofd er niet bij en dat kan je de kop plus de rest kosten. En verliefd zijn de kikkers deze dagen. De hele week loop ik gespannen in de sloten te turen op zoek naar kikker- of paddendril. 's Nachts vriest het echter nog licht met het heldere weer van de

afgelopen dagen en ik heb nog niets gevonden. Het water zal nog te koud zijn. Kikkers ben ik wel tegengekomen, plat tegen de donkere kleibodem gedrukt. Ze slagen er in de kleur van de modder over te nemen. Ze zijn goed gecamoufleerd, maar een dunne heldergroene streep over hun ruggengraat verradert ze. Naast kikkers eet de blauwe reiger kleine zoogdieren en vissen. Er bestaan verhalen over hengelaars die gezelschap

krijgen van een op enige afstand geduldig wachtende reiger die hoopt op een gemakkelijk verkregen maaltijd. Net als roofvogels produceert een reiger braakballen. Hierin worden soms de resten van een mol aangetroffen. Nadat de reiger zijn prooi met de kop richting slokdarm heeft gemanoeuvreerd likt hij deze heel in. Een levende mol in je maag... Dat moet een vreemd gevoel zijn.

Blijster

Putter

Een bezige blauwborst en andere bezoekers

Dinsdag 3 april 2012

De blauwborst voelt zich op zijn gemak in een moerasachtige biotoop. Het Bentwoud is wat dat betreft geen ideale plek, maar heeft wel iets anders te bieden, namelijk de dichte, moeilijk doordringbare vegetatie van sommige horsten.

Beschermd door gemeen prikkende sleedoorns kan het vrouwtje op de grond veilig broeden. Het mannetje slooft zich enorm uit om iedereen duidelijk te maken dat hij de baas is in zijn territorium. Ondanks mijn aanwezigheid komt hij telkens terug naar zijn lievelingstak in een boven de struiken uitstekende wilg. Daar heeft hij

het hoogste woord. Na het uitkomen van de eieren heeft hij al zijn energie nodig voor het voeren van zijn kroost en leidt hij een even druk maar minder opvallend bestaan. In oktober wordt het tijd weer eens op te stappen. De blauwborst overwintert in Spanje, Portugal, en in West-Afrika ten zuiden van de Sahara.

De blijster is door zijn witte borstvlak al van veraf zichtbaar. Ik kan hem niet omzichtig benaderen en hij vliegt al vlug met grote snelheid weg. De foto is van een flinke afstand gemaakt en door het uitvergroten niet zo duidelijk. De vogel nestelt niet in Nederland en is op door-tocht naar zijn broedgebied elders in

Europa. De putter bouwt zijn nest graag in dicht struikgewas. Het is een standvogel, wat betekent dat hij 's winters niet wegtrekt. De kegelvormige snavel laat zien dat het een echte zaadeter is. De jongen krijgen van de ouders veel insecten aangeboden.

Het onzekere bestaan van de barnsteenslak

Maandag 20 augustus 2012

Op vochtige plekken in het Bentwoud kan men het mooie barnsteenslakje aantreffen. De schelp van dit beestje is dermate teer en doorschijnend, dat je bijna in zijn binnenste kunt kijken.

Het leven van dit dier krijgt nogal eens een tragisch verloop. De barnsteenslak kan geïnfecteerd raken door een parasiet die bijna geheel bezit van hem neemt. De larve van de parasitaire worm *leucochloridium paradoxum* gebruikt de slak als tussenstation om in het darmstelsel van vogels te komen. Met een knotsvormige uiteinde dringt de larve in de oogsteeltes van de slak. Door de opvallende ritmische pulserende beweging die dit

uiteinde maakt denkt een vogel een smakelijk wormpje te zien. Heeft hij de slak vervolgens naar binnen gewerkt, dan kan de parasiet zich in het spijsverteringskanaal van de vogel verder ontwikkelen en zich voortplanten. Met de uitwerpselen van de vogel verlaten de jeugdige wormpjes het lichaam, waarna ze, mochten ze op een voor hun gunstige plek geland zijn, nieuwe slakken infecteren.

Barnsteenslak met parasiet

Het lieveheersbeestje: de aaibare tor

Woensdag 6 september 2012

Wij mensen schijnen geneigd te zijn vertederd te raken bij het zien van dieren die ons met een babylik aankijken. Roofdieren als katachtigen en zeehondjes met hun grote frontaal geplaatste ogen kunnen ons doen smelten. Voeg daar nog een pluizige bontvacht aan toe en de ontroering is compleet.

Een harde, gepantserde, andere diertjes verslindende tor zou logischerwijs een tegenovergestelde reactie teweeg moeten brengen. Maar niet het lieveheersbeestje. Hoewel het aan de laatste omschrijving voldoet zorgt dit kevertje veelvuldig voor een zekere mate van vertedering. Zou dat komen door die twee op grote ogen lijkende witte stippen die veel soorten op het borstschild

dragen en die de aandacht afleiden van de twee zwarte, venijnige echte oogjes? In elk geval is het een populaire bestrijder van bladluizen. Dit is de reden waarom het veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje werd ingevoerd. Helaas is deze soort nogal agressief en doet hij zich bijgebrek aan voldoende bladluizen ook tegoed aan larven van kevers, zoals die van andere lieveheersbeestjes. In de Benelux

komen zo'n 60 verschillende soorten voor. Binnen een soort bestaat vaak ook weer enige variatie, wat het determineren erg lastig maakt. Hoewel de meeste soorten en hun larven van bladluizen leven bestaan er ook lieveheersbeestjes die planten en schimmels eten. Om zich tegen aanvallers te beschermen scheidt een angstig lieveheersbeestje een gele, onaangenaam ruikende vloeistof af. Als

Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje

Vierstippelig Zwart Veelkleurig lieveheersbeestje

Fitis

Tjiftjaf

Fitis of Tjiftjaf ?

Maandag 22 april 2013

Op het oog zijn de fitis en de tjiftjaf nauwelijks van elkaar te onderscheiden. De poten van de tjiftjaf zijn wat donkerder van kleur, maar tegen het licht in kijkend is dat vaak moeilijk te beoordelen.

Beide vogels van deze tweelingsoort vertonen een onrustig, druk gedrag. Voortdurend zijn ze op zoek naar voedsel. Hun spitse snavel kenmerkt ze als typische insecteneters. De tjiftjaf komt als eerste van de twee terug uit de overwinteringsgebieden rond de Middellandse zee. De fitis moet van verder komen. Hij overwintert ten zuiden van de Sahara en is later terug in Nederland. De zang is wel heel

verschillend. De tjiftjaf roept enthousiast zijn eigen naam, terwijl de fitis een mooi in toonhoogte aflopend riedeltje ten gehore brengt. Hun nest bouwen de vogels op verschillende plekken. De tjiftjaf nestelt graag niet te hoog in dichte struiken. De tjiftjaf zoekt het nog lager, namelijk op de grond, waar hij een onzichtbaar overkapt nestje bouwt. Zo veel mogelijk op de paden blijven dus in het broedseizoen.

Een vers landkaartje

Donderdag 25 juli 2013

Deze vlinder is genoemd naar de landkaartachtige tekening aan de onderzijde van de vleugels. De vlinder op de foto ziet er mooi gaaf uit. Waarschijnlijk is hij niet lang geleden uit de pop gekropen.

Hij behoort tot de zomergeneratie, wat te zien is aan het kleurpatroon: Bijna zwart met een witte band. De voorjaarsgeneratie is afkomstig uit poppen die overwinterd hebben. Deze vlinders hebben een totaal andere tekening: oranje-bruin met zwarte vlekjes. Dit schijnt het gevolg te zijn van de toestand van verlaagde stofwisseling waarin de pop zich 's winters bevindt. Het

landkaartje zuigt zijn nectar het liefst uit witte bloemen. De mannetjes vertonen territoriumgedrag en patrouilleren langs hun stukje bosrand. De eieren worden in kettinkjes van zo'n tien stuks afgezet tegen de onderzijde van het blad van de grote brandnetel. Deze plant voelt zich thuis tussen de elzen en is in het Bentwoud goed vertegenwoordigd.

Een dagpauwoog

Donderdag 3 april 2014

De dagpauwoog is een vlinder die overwintert op een vochtige koele plaats. Zo worden ze 's winters wel aangetroffen in van buitenaf te bereiken kruipruimtes van huizen. In het voorjaar verlaat de vlinder zijn schuilplaats om op zoek te gaan naar een partner en naar de grote brandnetel om eitjes op te leggen.

De rupsen zijn zwart en stekelig. Smakelijk zien ze er niet uit, zodat ze voor vogels mogelijk niet zo'n aantrekkelijke prooi vormen. Toch hebben ze het niet gemakkelijk. Er bestaan enkele sluipwespsorten die met een lange legboor hun eitjes in de rups leggen. De daaruit komende larven eten de rups leeg, waarna ze naar buiten komen en zich verpoppen. Zelfs de eitjes van de vlinder kunnen ten prooi vallen aan parasieten.

De vlinder zelf kan vijanden afschrikken door vanuit opgevouwen toestand plotseling zijn vleugels uit te spreiden. Een niet al te schrikachtig uitgevallen vogel die ondanks de plotseling verschijnende ogen toch tot de aanval overgaat zal mogelijk juist naar een van die ogen pikken. Het lichaam blijft daardoor gespaard, waardoor de vlinder er vaak met een beschadigde vleugelpunt vanaf komt.

Bruine kikker: eten met je ogen

Maandag 28 april 2014

Ogen van bladgoud. Hij is echt om te zoenen! Of doe toch maar niet. Het levert de kikker een traumatische ervaring op en de kusser mogelijk een salmonella-infectie.

Bij kikkers ben je geneigd aan water te denken, maar de bruine kikker is het grootste deel van het jaar op het land te vinden. Wel moet de omgeving schaduwrijk en voldoende vochtig zijn. Voor de paring en het leggen van kikkerdril is het beestje wel op het water aangewezen. In strenge winters schijnt hij net als de groene kikker diep in de

modder gekropen te overwinteren. In zachte winters kruipt hij weg onder van alles wat beschutting kan bieden. Hoewel kikkers longen hebben nemen ze ook zuurstof op door hun huid. Deze is zeer dun en de kikker vervelt regelmatig. Na het afstropen van zijn oude vel ziet de kikker er fris en als herboren uit. Om zich tegen uitdrogen te beschermen gaat

de bruine kikker pas tegen de schemering op jacht. Hij leeft van allerlei kleine diertjes, die hij met zijn snelle tong naar binnen trekt. Zijn ogen helpen hem bij het doorslikken van zijn prooi. Ze zitten niet in oogkassen, maar kunnen naar beneden zakken om het voedsel de slokdarm in te duwen.

De langpootmug

Wie heeft het als kampeerder niet meegemaakt? Net wil je in slaap vallen, of een fluisterzacht snorren is hoorbaar. Iets onbekends strijkt langs je gelaat en in de lichtbundel van de in paniek gegrepen zaklantaarn zie je in de nok van je tentje een grote mug dansen. Ook in paniek.

De punt aan het achterlijf ziet er angst-aanjagend uit. Deze dient echter alleen als gereedschap bij het leggen van de eitjes. Ook de monddelen van de langpootmug zijn niet tot steken in staat. Het dier kan er uitsluitend wat dauw mee opzuigen. Echt eten doet deze mug niet. De luttele dagen die hij leeft worden benut voor de voortplanting. De larf van de langpootmug, de emelt, eet des te meer. Wanneer de in golvende vlucht in zachte aarde gelegde eitjes zijn uitgekomen gaan de jonge emelten zich vol eten. Overdag leven ze ondergronds, maar 's nacht kruijen ze omhoog

om zich te goed te doen aan de malse wortelhalzen van planten. Dode bruine plekken in sportvelden verraden soms de massale aanwezigheid van emelten. De langpootmug is een wat onbeholpen vlieger. Al die lange poten bungelen als lastige obstakels onder zijn lichaam. Hij heeft maar één paar normale vleugels. De achterste hebben de vorm gekregen van kleine knotsjes. Deze zgn. haltertjes maken tijdens de vlucht een snelle rondslingerende beweging. Deze moet voor stabiliteit in de ruimte zorgen, te vergelijken met de werking van een gyroscoop.

Een arme drommel: De Amerikaanse roodwangschildpad

Vrijdag 6 juni 2014

Kort nadat ik deze foto maakte verdween hij weer onder het onfrisse wateroppervlak van de tweede tocht. De naam zegt het al: deze schildpad hoort in een ander werelddeel thuis met een ander klimaat.

Vanwege hun schattige babyuiterlijk zijn ontelbare jonge roodwangschildpadjes in het verleden geïmporteerd. De groene, op plastic speeltjes lijkende jonge schildpadjes werden meestal verkocht in een plastic bakje met in het midden een plastic eilandje, voorzien van een plastic palmboompje. Wat droogvoer er bij en het langdurige stervensproces kon beginnen. Een schildpad doet

alles op zijn gemak; ook doodgaan. Taaie rakkers die het overleefden werden niet zelden in de vrije natuur losgelaten. Groter wordend verliezen roodwangschildpadden hun groene speelgoedkleur, ze hebben constant honger, kunnen bijterig zijn en ontlasten zich met veel enthousiasme. Uit met de pret, dus de sloot in. Daar kunnen ze soms een aantal zachte winters overleven.

Het Nederlandse klimaat is echter ongeschikt voor het door de zonnewarmte uitbroeden van de eieren, mochten die ooit gelegd worden en bevrucht zijn. Het meest tragische is dat de spijsvertering van deze dieren niet goed werkt bij een lichaamstemperatuur onder de 20 graden, waardoor ze langzaam maar zeker ondervoed raken.

De Amerikaanse roodwangschildpad

Zittend op een van de waardplanten: de hopklaver

Icarusblauwtje

Vrijdag 6 juni 2014

Tussen de horsten in het begrazingsgebied genieten de icarusblauwtjes van het zonnige weer.

De mannetjes zijn door hun blauwe kleur goed zichtbaar. Vreemd genoeg zijn de vrouwtjes bruin van kleur. Laag over de begroeiing fladderend vallen de dames nauwelijks op. Het kruidenrijke grasland in het Bentwoud vormt het ideale leef-

gebied voor deze vlinder. De eitjes worden gelegd op klaversoorten, zoals kleine klaver, rolklaver en hopklaver. Er groeien meestal meerdere generaties per jaar op. De laatste overwintert als rups. Het verpoppen vindt onder de grond plaats.

De citroenvlinder

Vrijdag 6 juni 2014

Wegedoorn en sporkehout: Wie heeft er ooit van gehoord...? Het lijken door Marten Toonder verzonnen namen, maar bij het zoeken naar informatie over de citroenvlinder kwam ik ze tegen als waardplant van deze mooie fladderaar.

Sporkehout heet ook wel “gewone vuilboom” en de beide soorten schijnen enigszins op elkaar te lijken. Of ze in het Bentwoud voorkomen weet ik niet, maar het lijkt me een goed idee ze aan te planten als cadeau voor de citroenvlinder. Deze vlinder overwintert als volwassen insect en is een van de eerste vlinders die zich in het voorjaar weer vertonen. Ondanks de felle citroengele kleur is

het dier goed gecamoufleerd wanneer het zich tussen het jonge blad schuilt. Hij houdt in rust zijn vleugels altijd dichtgevouwen en de “aderen” ervan doen sterk denken aan bladnerven. De vrouwtjes zijn wat bleker van kleur dan de mannetjes. Eind april worden de eitjes gelegd: wel zo’n 500 stuks. Moet er natuurlijk wel sporkehout te vinden zijn.

Het groot koolwitje

Donderdag 3 juli 2014

Ik moet een jaar of zes geweest zijn. De boerenkoolplanten in mijn vaders moestuin boden een treurige aanblik. Honderden rupsen lieten van het gewas niet veel meer over dan de stronken en de bladnerven.

Niet dat ik dat erg vond: we aten meer boerenkool dan mij lief was. De planten herstelden zich trouwens in een later stadium enigszins. Als ware dierenvriend bouwde ik van witte kalkzandsteen een mooi huis voor de rupsen, die ik verzamelde in een haverhoutdoos. "HO," moeten de rupsen gedacht hebben. Ik wist echter van geen ophouden en ging verder met verzamelen tot de doos voor min-

stens de helft gevuld was. Van over het hekje dat onze tuinen scheidde werd ik gadegeslagen door mijn buurjongetje Kees, een peuter van een jaar of twee. Hij stootte wat klanken uit om mij duidelijk te maken dat hij erg benieuwd was naar wat er in mijn doos zat. Toen ik hem die presenteerde stak hij er zonder te aarzelen zijn knuistje in. Met verbijstering zag ik hoe Kees een handvol rupsen in zijn mond stak. Hij kneep verlekkend zijn

oogjes dicht, terwijl de groene smurrie uit zijn mondhoeken liep. Vandaag de dag kun je lang zoeken naar een kaalgevreten koolveld. Het koolwitje is weliswaar geen zeldzame vlinder, maar van de vroegere massaliteit is weinig overgebleven. Wie teelt er nog kool zonder bestrijdingsmiddelen te gebruiken? Gelukkig kunnen ook andere kruisbloemigen als waardplant voor het koolwitje dienst doen.

Gehakkelde aurelia

Maandag 7 juli 2014

De omstandigheden zijn ideaal vandaag. De zon schijnt op de bosranden. Hier staan de distels in bloei.

Dit zijn de paradijselijke plekken waar de gehakkelde Aurelia zich thuis voelt. Volop warmte en voedsel. Bovendien is de brandnetel – de voornaamste waardplant van deze vlinder – nooit ver weg in het Bentwoud. De rupsen camoufleren zich door op een vogelpoepje te lijken: donker gekleurd met een veeg wit. Het eerste deel van de naam slaat uiteraard op de grof gekartelde vleugelranden.

“Aurelia” betekent zoiets als “goudkleurig”. In Frankrijk hebben de gehakkelde vleugelranden deze vlinder de naam “Robert-le-diable” bezorgd, naar een zestiende-eeuwse ridder, die er een nogal barbaarse levenswandel op nahield alvorens tot inkeer te komen. Het verspreidingsgebied van de gehakkelde aurelia breidt zich langzaam maar zeker uit in noordelijke richting.

Een levende punaise: de groene stinkwants

Donderdag 4 september 2014

Een “stinkerd” noemen de Fransen hem; een “punaise”. Een plat insect met een steeksnuit. Deze wordt gebruikt om voedingsstoffen uit planten of andere dieren te zuigen.

Om zich tegen belagers te beschermen kunnen ze een stinkende, bijtende vloeistof produceren die zelfs verlamdend kan werken op andere insecten. Wantsen komen zowel op het land als in het zoete of brakke water voor. In Nederland leven zo'n 600 soorten die qua uiterlijk enorm kunnen verschillen. Onder water leeft b.v. de staafwants, een op een wandelende tak gelijkend insect van ruim 4 cm. lang. Op het wateroppervlak kunnen we de “schaatsenrijder” tegenkomen, die zo licht is dat zijn pootjes de oppervlaktespanning van het water niet doorbreken. Hij jaagt daar op in het water terechtgekomen insecten. De wantsen die we het meest zien zijn de schildwantsen. Zoals de naam al

doet vermoeden heeft het lichaam de vorm van een middeleeuws schild. Wantsen hebben een onvolledige gedaante- verwisseling. Uit een ei komen geen larven zoals bij vlinders of kevers, maar zgn. “nimfen”; onvolwassen insecten die al enigszins op de volwassen exemplaren lijken. Na vijf vervellingen heeft het dier zijn uiteindelijke volwassen vorm bereikt. De vleugels zijn dan geschikt om mee te vliegen en het dier is geslachtsrijp. In sommige landen worden wantsen door de mens gegeten. In Mexico worden aromatische wantsen verwerkt in taco's en salsa. Ze zorgen voor een sterke chilismaak. In Soedan wordt schurft bij kamelen behandeld met een olie op basis van wantsen.

De Bessenwants

De geweizwam

Donderdag 11 december 2014

Op dode takken en stronken van loofbomen kan de geweizwam worden aangetroffen. De naam ontleent deze paddenstoel aan zijn vorm. De witachtige kleur die de geweizwam in het begin van zijn bestaan heeft wordt veroorzaakt door een laagje sporen.

Deze witte sporen horen bij de ongeslachtelijke voortplantingsfase van deze paddenstoel. De nakomelingen die uit deze sporen voortkomen zijn identiek aan de ouderpaddenstoel. In een later stadium van zijn bestaan vormt de geweizwam sporen die slechts de helft van zijn genetisch materiaal bevatten. De wittige kleur is dan verdwenen. Om zich tot een nieuwe zwam te ontwikkelen hebben deze sporen een

“partner” nodig. Vanuit de spore ontwikkelt zich een microscopisch dun schimmeldraadje. Ontmoet dit draadje een schimmeldraadje van een soortgenoot, dan groeien ze als één draad verder met een combinatie van de eigenschappen van beide “ouders”. Over het nut van geslachtelijke voortplanting wordt door biologen veel gefilosofeerd. Als je je ongeslachtelijk voortplant weet je wat je hebt en wat je krijgt: een kloon

van de ouder. Dat je de kans krijgt je voort te planten toont sowieso aan dat je de harde strijd om het bestaan voorlopig overleefd hebt. Alleen al daarom mag je jezelf als goed geslaagd beschouwen. Geslachtelijke voortplanting zorgt altijd voor verrassingen. Er ontstaat een nieuw individu uit de mix van het genetisch materiaal van de ouders. Dat kan gunstig uitpakken onder moeilijke of veranderende omstandigheden.

De nakomeling is misschien wel heel goed toegerust om nieuwe omstandigheden het hoofd te bieden, waardoor zijn overlevingskansen toenemen. Het tegendeel kan helaas ook het geval zijn. Een nadeel van geslachtelijke voortplanting is bovendien het feit dat wie zich daarmee bezighoudt er af en toe even niet bij is met zijn hoofd. Thuis kan dat meestal niet veel kwaad, maar in de natuur kan dit je duur komen te staan.

Het winterkoninkje: een kleine gladjanus

Donderdag 4 juni 2015

Het heeft iets tegenstrijdigs in zich: Op een van de eerste zomerse dagen van het jaar de winterkoning tegen het lijf lopen. Klopt die naam wel?

Het vogeltje is door zijn geringe massa extreem gevoelig voor hevige kou. In een strenge winter overlijdt een groot deel van deze vogels. Om nog enigszins warm te blijven kruipen ze soms met tientallen exemplaren als een grote bal bij elkaar in een beschutting biedende holle ruimte. Ook het nest is een uit allerlei natuurlijk materiaal gebouwd miniaturgrotje. Hieraan dankt het winterkoninkje zijn wetenschappelijke naam troglodytes. Holbewoner betekent dit. Om de win-

terse verliezen te compenseren moet het vogeltje extra zijn best doen in het voortplantingsseizoen. Het mannetje bouwt verschillende nesten, waaruit het door zijn charmante zang gelokte vrouwtje een keuze mag maken. Zij moet dit casco echter wel zelf afwerken met zachte en isolerende materialen. Terwijl ze hier druk mee is en met broeden begint, gaat vader op pad om te proberen of er misschien nog andere vrouwtjes belangstelling hebben voor zijn nesten. Zo kan het gebeuren

dat hij een harem van drie dames bij elkaar zingt. Wel is hij zo netjes om voor al zijn nakomelingen voedsel te verzamelen. Wanneer moeder haar eerste broedsel is uitgevlogen is ook zij te porren voor een nieuwe relatie. De buurman zingt prachtig en ook zijn nesten mogen er wezen. En die koninklijke titel? Die dateert van lang geleden. De vogels waren overeengekomen dat hij die het hoogst kon vliegen zich koning der vogels mocht noemen. Een in die dagen nog naamloos, nietig vogeltje

besepte kansloos te zijn in deze wedstrijd. List en bedrog waren geboden. Het klein-tje zag kans zich te verstoppen tussen de veren van de arend. Toen deze zijn maximale hoogte had bereikt floepte de kleine bedrieger tevoorschijn. Waar de arend aan zijn maximum zat, daar begon de vlucht van de kleine gladjanus. Koning dus! En zijn staartje fier omhoog. Maar het woord "winter" in de samenstelling "winterkoning" blijft raadselachtig.

De inktvis van het Bentwoud

Maandag 18 januari 2016

Lang, lang geleden zat ik met mijn vader aan tafel en vroeg ik hem: "Pap, mag ik je botjes zien?" Om misverstanden te voorkomen: Daarmee bedoelde ik een plastic doos met botjes en wat fossielen.

Altijd als mijn vader dan de doos van zolder haalde waren er twee vragen. Vraag 1 was: Wanneer mag ik de doos hebben? En vraag 2 was: Wat is dit? De doos is inmiddels van mij en de interesse voor de botjes is er nog steeds. Ik verdiep mij al lange tijd in fossielen uit het pleistoceen en ik zoek ze nog graag. Mijn collectie is al aardig groot. Als je mij ziet lopen zal het opvallen dat ik altijd naar beneden kijk. Dat komt omdat ik altijd op zoek ben. Ook als ik naar het Bentwoud ga. Naast de oude parkeerplaats ligt op het moment een grote hoop aarde. Als de nieuwsgierige puber die ik ben klim ik op de berg

om te kijken wat er aan de hand is. Ik loop aan de andere kant de berg af en mijn oog valt op een rond steentje met een puntje. Dit herken ik nog van papa's botjes! Een belemniet! Enthousiast storm ik op mijn vader af met het fossiel. Hij staat wat onhandig met zijn camera te spelen dus kan ik nog even zoeken. Belemniet na belemniet komt de grond uit. De mooiste kleuren. Maar wat is dat nu eigenlijk, een belemniet? Wat ik heb onthouden is dat het een inwendige schelp van een inktvis is. Maar hoe oud en welke soort? Ik heb totaal geen verstand van het jura en krijt. Na wat gegoogled kom ik op mijn favoriete

site over fossielen. Ik vind daar deze info: Je moet de belemnieten splijten om de soort te bepalen. Ook staat er dat de vindplaats erg belangrijk is. Ik vind splijten zonde en ik weet niet waar het zand vandaan komt dat is gebruikt voor de berg. Ook de ouderdom is lastig zonder vindplaats. Het zal waarschijnlijk uit het krijt of het jura komen. Het krijt is een geologisch tijdperk dat duurde van ongeveer 145 tot 66 miljoen jaar geleden. Het jura duurde van 200 tot 145 miljoen jaar geleden. Nou, die vragen zijn dus ook niet echt goed beantwoord. Maar er is meer. Hoe heeft dit beest eruit gezien? De stukjes die ik heb

gevonden zijn niet de complete schelp. Het is het gedeelte aan het einde van het beest (rostrum). Het stuk is dus nog veel langer geweest. In 2 stukken zit nog wel een deel van het gat waar het weekdier in zat. Ik heb een reconstructie gemaakt van het beestje. Het dier leefde in zee en had tentakels met kleine haakjes om zijn prooi te grijpen die hij in zijn snavel stopte (Geen zuignappen zoals de inktvissen van nu). De kleur is geïmproviseerd. Dit is een heel verhaal geworden. Ik ga naar bed.

Melle Kuit (zoon van Klaas)

Vereniging Vrienden van het Bentwoud

Algemene informatie

Het Bentwoud

Het Bentwoud kent een lange geschiedenis. Begonnen als 'waddenzeë' verveende het later. Door turfwinning ontstond de grote Noordplas, die in 1765 is drooggemalen en ging dienen als landbouwgrond. Het Bentwoud wordt nu natuur- en recreatiegebied.

Vereniging Vrienden van het Bentwoud

De Vereniging Vrienden van het Bentwoud is een groep enthousiaste en betrokken mensen, afkomstig uit Benthuizen, Boskoop, Hazerswoude, Waddinxveen en Zoetermeer. We willen de ontwikkeling, het gebruik en het welzijn van het Bentwoud bevorderen. Dat doen we door adviezen te geven aan de overheid en door als vrijwilliger te helpen bij het beheer en bij rondleidingen.

Voorbeelden van onze initiatieven

- een plan voor paden
- behoud bomensingel langs de N209
- voetgangersbrug over de N209
- snertwandeling, poëziewandeling, sprookjestocht voor kleine kinderen
- fietsroute Monumenten rond het Bentwoud

Meer informatie en lidmaatschap

www.bentwoud.info

Mogelijk gemaakt door:

De Provincie Zuid-Holland in het kader van het Bentwoud Festival 2016.

Vormgeving:

Studio Buzzer

Drukwerk:

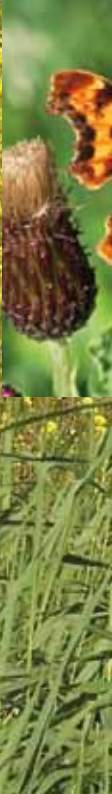
Provincie Zuid-Holland

provincie **HOLLAND**
ZUID

vrienden van het
Bentwoud

Juni 2016